УДК 343.85

Л. А. МАЗУР,
здобувач
Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ОБІГУ МАЙНА, ОТРИМАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Досліджено особливості взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими під час протидії обігу майна, отриманого злочинним шляхом. Мета роботи полягає у виділенні на основі аналізу теорії і практики оперативно-розшукової діяльності основних напрямків взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими. Актуальність теми визначено необхідністю визначення проблем та шляхів їх вирішення в процесі взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими. Розроблено пропозиції з удосконалення чинного оперативно-розшукового законодавства. Як висновок зазначено, що основними завдання взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими є запобігання злочинам, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального провадження, притягнення до відповідальності осіб, які вчинили злочин, відновлення порушених прав та інтересів громадян.

***Ключові слова**: обіг, майно, підрозділи карного розшуку, слідчі, взаємодія.*

Серед проблем, від вирішення яких безпосередньо залежить ефективна і налагоджена протидія підрозділами карного розшуку обігу майна, одержаного злочинним шляхом, є низький рівень взаємодії між структурними підрозділами органів внутрішніх справ (далі – ОВС). Цей чинник не дозволяє раціонально об'єднати зусилля всіх підрозділів і з найбільшою ефективністю використовувати весь спектр оперативних можливостей.

Питання взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими вивчали фахівці у сфері оперативно-розшукової діяльності, криміналістики та кримінального процесу, зокрема: Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, В. Л. Ортинський, В. Д. Пчолкін, М. В. Стащак, В. В. Шендрик, О. О. Юхно тощо. Проте, враховуючи зміни у кримінальному процесуальному законодавстві, а також вимоги сьогодення, можемо стверджувати, що обрана нами тематика є актуальною та потребує дослідження.

Мета статті – визначити основні напрямки взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими в процесі протидії обігу майна, одержаного злочинним шляхом.

Аналіз емпіричного матеріалу дозволяє зробити висновок про те, що проблема взаємодії оперативних підрозділів існувала на всіх етапах розвитку оперативно-розшукової діяльності і нині залишається не вирішеною в повному обсязі. Якісні показники взаємодії оперативних підрозділів зі слідчими постійно піддаються критиці на оперативних нарадах та колегіях МВС України. Цьому фактору передує низка причин:

1. Недостатнє теоретичне забезпечення методології взаємодії оперативних підрозділів. Більшість досліджень даної тематики присвячені взаємодії на рівні конкретних суб'єктів між собою, а не як комплекс заходів взаємодії з усіма підрозділами.

2. На шляху інтеграції нашої держави до європейського законодавства, в умовах якої постійно здійснюється реформування системи органів внутрішніх справ і відповідно оперативних підрозділів, скоординованість та взаємоузгодженність спільних дій на міжрегіональному та державному рівнях відіграють ключову роль з огляду на постійне зростання динаміки злочинності.

3. Недосконалість організаційно-управлінської діяльності органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України. Дублювання діяльності управлінських ланок, неузгодженість координаційних функцій, відсутність ефективного співвідношення штатних та лінійно-галузевих функціональних підрозділів у структурах управлінь.

З метою вирішення названих проблем виникає гостра необхідність у здійсненні низки заходів, спрямованих на конкретне розмежування функціонального призначення структурних підрозділів МВС України, налагодження організаційної єдності та узгодженості у здійсненні взаємодії

© Мазур Л. А., 2013

Враховуючи вищевикладене, можемо визначити наше завдання я розгляд особливостей взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими підрозділами органів внутрішніх справ під час протидії обігу майна, одержаного злочинним шляхом.

Проаналізувавши стан наукової розробленості вказаних питань вченими, зазначимо, що О. М. Бандурка, Д. В. Гребельський, Р. С. Бєлкін, А. Г. Лєкарь та інші вчені створили теоретичне підґрунтя для вивчення питань взаємодії оперативних підрозділів з іншими службами ОВС.

Подальший аналіз проблемних аспектів взаємодії оперативних підрозділів з іншими суб'єктами здійснили й інші науковці, про що свідчить низка захищених дисертаційних досліджень за останні десять років, зокрема:

– дисертація О. О. Волобуєвої «Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу, що скоїла злочин» [1];

– дисертація Л. Ф. Гули «Правові і організаційно-тактичні питання взаємодії оперативних підрозділів органів виконання кримінальних покарань (ДДУПВП) з органами внутрішніх справ у боротьбі з організаторами, лідерами та "авторитетами" організованих злочинних угруповань щодо попередження та розкриття злочинів» [2];

– дисертація Глієвого А. А. «Взаємодія кримінальної міліції та оперативних підрозділів Державного департаменту України з питань виконання покарань у боротьбі зі злочинністю» [3];

– дисертація В. В. Ковальова «Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України» [4];

– дисертація В. М. Круглого «Взаємодія оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з громадянами та використання їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності» [5];

– дисертація О. І. Харабєрюша «Взаємодія правоохоронних органів щодо протидії ОЗУ у сфері нелегальної міграції: оперативно-розшуковий аспект (за матеріалами діяльності СБ України)» [6];

– дисертація В. В. Черепущака «Взаємодія підрозділів карного розшуку з органами досудового слідства у протидії корисливо-насильницьким злочинам» [7].

Крім дисертаційних досліджень, проблеми, пов'язані з особливостями взаємодії, розглядалися і в монографічних дослідженнях, наукових статтях, доповідях на науково-практичних конференціях тощо. Проте і роботи вказаних авторів, і зміст окремих наукових статей, які так чи інакше стосуються взаємодії оперативних підрозділів з іншими суб'єктами, не визначають повної та чіткої методологічної структури щодо взаємодії останніх, не відображають сучасної теоретичної концепції оперативно-розшукової діяльності, не враховують змін законодавства та суттєвих рис сучасної злочинності. Наведене вище, а також відсутність належного наукового опрацювання проблем, що існують на сучасному етапі, обумовили необхідність більш детально розглянути питання, пов'язані з особливостями взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими у протидії обігу майна, одержаного злочинним шляхом.

Для того, щоб правильно обрати напрямок подальшого дослідження, вважаємо за необхідне визначитися зі змістом терміну «взаємодія підрозділів карного розшуку з іншими підрозділами органів внутрішніх справ у протидії обігу майна, одержаного злочинним шляхом». Аналіз емпіричного матеріалу свідчить про те, що саме поняття «взаємодія» в різних інтерпретаціях вже давно перебуває у центрі уваги вчених різних галузей права Так, Т. Л. Маркелов стверджує, що «взаємодія – це глибоке поняття, до якого входять спілкування, зв'язок і взаємодопомога у вирішенні спільних завдань» [8, с. 110], В. П. Півненко вважає, що взаємодія це – заснована на об'єктивно існуючих між державними органами взаємних зв'язках, ініціативі та зацікавленості сторін, узгоджена діяльність, що здійснюється у формі співробітництва, взаємної допомоги і підтримки за відсутності єдиного керівництва, у процесі якої забезпечується раціональне та комплексне вирішення загальних завдань щодо зміцнення законності [9, с. 10]. На думку Р. С. Бєлкіна та А. І. Вінберга, під взаємодією слід розуміти об'єднання сил, засобів і методів кожного підрозділу, спрямоване на успішне досягнення загальної мети, що є загальновизнаним принципом організації та здійснення боротьби зі злочинністю, як у цілому, так і в рамках конкретного акту розслідування [10, с. 66]. Заслуговує на увагу також думка В. В. Іванова, який під взаємодією розуміє комплексне явище, яке потрібно розглядати з позицій філософії, права, соціальної психології та управління. Він визначає, що взаємодія – це певний вид взаємозв'язку суб'єктів, які вирішують єдині або взаємопов'язані завдання. Цей взаємозв'язок є своєрідним видом ділового співробітництва, який виявляється в їхній сумісній чи узгодженій

діяльності. Таким чином, зміст взаємодії – це взаємозв'язок суб'єктів розкриття та розслідування злочинів [11, с. 14].

Проведений аналіз наукових поглядів вчених та емпіричного матеріалу дає змогу запропонувати власне поняття визначення «взаємодія підрозділів карного розшуку з іншими підрозділами органів внутрішніх справ під час протидії обігу майна, одержаного злочинним шляхом», під яким пропонуємо розуміти визначену чинним законодавством діяльність одного чи кількох суб`єктів, зміст якої полягає у безперервному, постійному взаємообміні інформацією, яка становить взаємний інтерес, а також силами, засобами та іншими наявними можливостями суб`єктів взаємодії.

Щодо взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими, то вона має ґрунтуватися на принципах відповідальності слідчого за повне, всебічне та об'єктивне дослідження обставин у кримінальному провадженні, його процесуальної незалежності в прийнятті рішень та самостійності оперативних підрозділів у виборі засобів і методів оперативно-розшукової діяльності, тактичних прийомів їх застосування в межах чинного законодавства, спрямованих на виявлення осіб, які вчинили злочин.

У той же час, норма ст. 41 Кримінального процесуального кодексу України вказує, що оперативні підрозділи органів внутрішніх справ України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора. Співробітники оперативних підрозділів не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора. Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом [12]. Пункт 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» також визначає, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані виконувати письмові доручення слідчого. У разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України [13].

Враховуючи той факт, що протидія обігу майна, отриманого злочинним шляхом, найчастіше здійснюється на етапі відкритого кримінального провадження за іншими складами кримінальних правопорушень, а норми діючого кримінального процесуального законодавства не дозволяють підрозділам карного розшуку самостійно без письмового доручення слідчого здійснювати процесуальні дії, ми вважаємо, що головним суб`єктом взаємодії є слідчий.

Слід зауважити також, що наказ МВС України «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» визначає принципи взаємодії, які включають:

1) відповідальність слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, його самостійність у процесуальній діяльності, втручання в яку особами, що не мають на те законних повноважень, забороняється;

2) оптимальне використання наявних можливостей слідчих і оперативних підрозділів у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [14].

Норми даного ж наказу визначають, що для швидкого та повного розслідування тяжких, особливо тяжких злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликали значний суспільний резонанс, утворюються слідчо-оперативні групи (далі – СОГ), керівниками яких є слідчі, які визначені начальником слідчого підрозділу здійснювати досудове розслідування кримінального правопорушення. Оперативні працівники, включені до складу СОГ, повинні щотижня інформувати слідчого – керівника СОГ про стан виконання наданих письмових доручень та запланованих заходів. На вимогу слідчого оперативні працівники повинні надати документи, що підтверджують обсяги проведеної ними роботи [14].

Результати дослідження свідчать про низку недоліків, які існують в організації взаємодії зі слідчими. По-перше, здійснення планування розслідування без участі оперативного працівника не дозволяє на практичному етапі раціонально використовувати весь потенціал сил та засобів суб`єктів взаємодії. По-друге, слідчі формально ставляться до планування та реалізації

даного етапу розслідування, не використовуючи ситуативних підходів та не враховуючи оперативної обстановки. По-третє, через необізнаність слідчих в оперативній роботі неможливо обрати найбільш доцільні методи та прийоми використання оперативних можливостей усіх суб'єктів взаємодії. Зважаючи на це, вважаємо доцільним і необхідним внести зміни до п. 5.1 наказу МВС України від 14 серпня 2012 р. № 700 та викласти його в наступній редакції: «Діяльність СОГ здійснюється на підставі складених слідчим сумісно з оперативним працівником зі складу СОГ планів проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, у яких відображаються версії учинення кримінального правопорушення, конкретні заходи, їх виконавці та терміни виконання».

Висновок. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що головним завданням взаємодії підрозділів карного розшуку зі слідчими є запобігання злочинам, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального провадження, притягнення до відповідальності осіб, які вчинили злочин, відновлення порушених прав та інтересів громадян.

Список використаної літератури

1. Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час збору інформації про особу що скоїла злочин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Волобуєва Олександра Олександрівна. – К., 2006. – 22 с.
2. Гула Л. Ф. Правові і організаційно-тактичні питання взаємодії оперативних підрозділів органів виконання кримінальних покарань (ДДУПВП) з органами внутрішніх справ у боротьбі з організаторами, лідерами та «авторитетами» організованих злочинних угруповань щодо попередження та розкриття злочинів : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 21.07.04 / Гула Лев Федорович. – Л., 2008. – 20 с.
3. Глієвий А. А. Взаємодія кримінальної міліції та оперативних підрозділів державного департаменту України з питань виконання покарань у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 21.07.04 / Глієвий Андрій Анатолійович. – Х., 2002. – 16 с.
4. Ковальов В. В. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ковальов Василь Володимирович. – К., 2008. – 185 с.
5. Круглий В. М. Взаємодія оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з громадянами та використання їх допомоги в оперативно-розшуковій діяльності : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 21.07.04 / Круглий Віталій Миколайович. – К., 2003. – 20 с.
6. Хараберюш О. І. Взаємодія правоохоронних органів щодо протидії ОЗУ у сфері нелегальної міграції: оперативно-розшуковий аспект (за матеріалами діяльності СБ України) : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 21.07.04 / Хараберюш Олександр Іванович. – Л., 2009. – 19 с.
7. Черепущак В. В. Взаємодія підрозділів карного розшуку з органами досудового слідства у протидії корисливо-насильницьким злочинам : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09 / Черепущак Василь Васильович. – Л., 2011. – 20 с.
8. Маркелов Т. Л. Взаимосвязь органов прокуратуры с общественностью в борьбе с правонарушениями / Т. Л. Маркелов // Проблемы участия общественности в борьбе с преступностью : сб. науч. тр. – М. : ВНИИ, 1978. – С. 110–122.
9. Пивненко В. П. Организация взаимодействия районной (городской) прокуратуры с местными Советами народных депутатов в укреплении социалистической законности : автореф. дис. … канд. юрид. наук / Пивненко Валентин Павлович. – М., 1989. – 24 с.
10. Белкин Р. С. Криминалистика: общетеоретические проблемы / Р. С. Белкин, А. И. Винберг. – М. : Юрид. лит., 1973. – 264 с.
11. Іванов В. В. Взаємодія оперативних підрозділів органів внутрішніх справ і слідчого на досудових стадіях кримінального процесу : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 21.00.06 / Іванов В. В. – К., 1998. – 20 с.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 25 берез. 2013 . – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
13. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303. – У ред. від 2 груд. 2012 р.
14. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [Електронний ресурс] : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14 серп. 2012 р. № 700. – Режим доступу: http://document.ua/pro-organizaciyu-vzaemodiyi-organiv-dosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html.

Надійшла до редколегії 10.04.2013

МАЗУР Л. А. ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ УГОЛОВНОГО РОЗЫСКА СО СЛЕДОВАТЕЛЯМИ ВО ВРЕМЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ОБОРОТУ ИМУЩЕСТВА, ПОЛУЧЕННОГО ПРЕСТУПНЫМ ПУТЕМ

Исследованы особенности взаимодействия подразделений уголовного розыска со следователями во время противодействия обороту имущества, полученного преступным путем. Цель работы заключается в выделении на основании анализа теории и практики оперативно-розыскной деятельности основных направлений взаимодействия подразделений уголовного розыска со следователями. Актуальность темы определена необходимостью определения проблем и путей их решения в процессе взаимодействия подразделений уголовного розыска со следователями. Разработаны предложения по усовершенствованию действующего оперативно-розыскного законодательства. Как вывод указано, что основными задачами взаимодействия подразделений уголовного розыска со следователями являются предупреждение преступлений, обеспечение быстрого, полного и беспристрастного расследования уголовного производства, привлечение к ответственности лиц, совершивших преступление, возобновление нарушенных прав и интересов граждан.

***Ключевые слова**: оборот, имущество, подразделения уголовного розыска, следователи, взаимодействие.*

MAZUR L. FEATURES OF COOPERATION OF CRIMINAL INVESTIGATION DEPARTMENTS WITH INVESTIGATORS DURING COUNTERACTING THE TURNOVER OF STOLEN PROPERTY

The features of cooperation of criminal investigation departments with investigators during counteracting the turnover of stolen property are studied. Purpose of work is to distinguish on the basis of analysis of theory and practice of operative and search activity basic directions of co-operation of criminal investigation departments with investigators. Actuality of theme is determined with the necessity of definition of problems and ways of improvement of criminal investigation departments and investigators cooperation during counteracting the turnover of stolen property. Suggestions for the improvement of current operative and search legislation are worked out. It is concluded that main tasks of criminal investigation departments and investigators cooperation are crimes prevention, provision of rapid, complete and impartial investigation of crimes, responsibility of culprits, and resumption of violated rights and interests of citizens.

***Keywords:** turnover, property, criminal investigation departments, investigators, cooperation.*

УДК 343.12(477)(045)

О. С. ОМЕЛЬЧЕНКО,
начальник Управління по боротьбі з організованою злочинністю ГУМВС України в Харківській області

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗАСОБАМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто актуальні питання оперативно-розшукового забезпечення безпеки учасників кримінального процесу, правове регулювання та інноваційні процедури, передбачені новим Кримінальним процесуальним кодексом України, організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх прав України у запобіганні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, а також механізм забезпечення безпеки учасників кримінального процесу в діяльності правоохоронних органів.

***Ключові слова:** оперативно-розшукове забезпечення, безпека учасників кримінального процесу, правове регулювання, організація взаємодії, механізм забезпечення безпеки учасників кримінального процесу.*

Із загостренням кримінальної ситуації в країні, посиленням організованих форм злочинної діяльності проблема нейтралізації протидії кримінального середовища розслідуванню злочинів та забезпечення безпеки учасників кримінального процесу набуває самостійного, соціального значення для теорії оперативно-розшукової діяльності. Організована протидія кримінального середовища не припиняється на стадії розслідування: як засвідчило наше дослідження, вона

© Омельченко О. С., 2013